

Stjepan SUČIĆ
Dražen ŽIVIĆ

ZNAČENJE
VUKOVARSKE BITKE
U STVARANJU I OBRANI
HRVATSKE DRŽAVE

— | —

— | —

Uvod

Premda se na području grada Vukovara u kasno ljeto i jesen 1991. godine, s obzirom na angažirane vojne snage Hrvatske vojske i srbijanskoga agresora, nije odigrala najveća vojna operacije Hrvatskoga domovinskog rata, ipak se za *Vukovarsku bitku* s punim pravom može konstatirati da je središnji, prijelomni i po mnogo čemu presudni vojni događaj, i to ne samo Domovinskog rata nego i cijelog procesa stvaranja današnje samostalne i neovisne hrvatske države. Štoviše, "Vukovar je unutar hrvatskoga nacionalnog korpusa već tijekom trajanja obrane grada (1991.) spontano prepoznat kao simbol hrvatskoga Domovinskog rata, odnosno simbol obrane hrvatske države od srbijanske oružane agresije" (Jurčević, 2000., 13.). Razloga za ovu tvrdnju ima mnogo i sve ih je moguće argumentirati i dokumentirati. U ovom kraćem tekstu ćemo tek naznačiti osnovne pokazatelje i činjenice koje neprijeporno govore u prilog navedenom.

U vojnem smislu, branitelji Vukovara, iako su nakon tromjesečnih teških i neravnopravnih borbi bili prisiljeni prestati s organiziranim otporom, nanijeli su regularnim i pararegularnim postrojbama srbijanskoga agresora tako velike gubitke u ljudstvu i tehnići, da se on više od tih gubitaka nije mogao oporaviti te nastaviti sa svojim prodorom dublje u hrvatski teritorij, prema zamišljenim zapadnim granicama Velike Srbije. Srpskim suštinskim porazom u *Vukovarskoj bitci*, poražena su u geopolitičkom smislu, zapravo, i velikosrpska teritorijalna posezanja za hrvatskim prostorom, premda je paradržavna tvorevina Republika Srpska Krajina kao zapadni izdanak velikosrpske ideje postojala sve do kolovoza 1995. godine, kada je u hrvatskoj "Oluci" otpuhnuta u ropotarnicu prošlosti. Izraziti nesrazmjer u broju vojnika, vojnoj opremi, naoružanju i materijalno-tehničkim sredstvima, između Hrvatske vojske (u nastajanju) i Jugoslavenske narodne armije, srpske teritorijalne obrane i srpskih dobrovoljaca, kao i činjenica

da se unatoč neravnopravnom odnosu vojnih snaga obrana Vukovara uspješno održavala tri mjeseca, nesumnjivo idu u prilog konstataciji kako se radi o specifičnom, dotad nezabilježenom, ratnom fenomenu koji ima brojne i složene aspekte te dugoročne implikacije, a koje još uvijek nisu dovoljno i cjelovito istražene i objašnjene.

U demografskom smislu, srpska oružana agresija na Vukovar za posljedicu je imala strahovite ljudske gubitke, koji nigdje u Hrvatskoj, za cijelo vrijeme Domovinskog rata, više nisu ponovljeni. Nekoliko tisuća poginulih, ranjenih, nestalih, nasilno odvedenih i zatočenih te dvadesetak tisuća prognanih, samo su grubi brojčani pokazatelji golemih stradanja, iza kojega se kriju tragične ljudske sudbine nezapamćene u gotovo osam stoljetnoj povijesti ovoga grada te višesetstoljetnoj prošlosti života i rada ljudi na tom prostoru.

Materijalna razaranja Vukovara tijekom srpske agresije katastrofični su razmjeri. Gotovo 9,5 milijardi kuna ukupnih ratnih šteta, od čega u gospodarstvu 4,6 milijarde, u gospodarskoj infrastrukturi 2,3 milijarde te na privatnoj imovini 2,6 milijardi, nesumnjivo svjedoče o totalnim razaranjima kao i pljački u vrijeme okupacije (Živić, 2006.a.). Procijenjeno je da je 70% stambenih objekata (kuća i stanova) tijekom napada na grad potpuno ("do temelja") uništeno (od 4. do 6. kategorije oštećenja), 15% stambenih objekata je bilo oštećeno (od 1. do 3. kategorije oštećenja), a samo 15% objekata je ostalo neoštećeno, i to uglavnom u predjelu grada poznatom pod lokalnim topnimom Petrova Gora, koju su u većini naseljavali Srbi i koju tijekom obrane grada nisu kontrolirale postrojbe Hrvatske vojske. Na grad je ispaljeno 1,5 milijuna projektila iznad 100 mm, 5 milijuna projektila ispod 100 mm te baceno oko 2,5 tisuće bombi težih od 250 kilograma.

U političkom i međunarodnom smislu, obrana Vukovara, iako nije pokrenula, utvrdila je put Hrvatske k samostalnosti. Bjesomučnost agresora u razaranjima i ustrajnost u zločinima koji su počinjeni tijekom napada i naročito po okupaciji grada (posebno u slučaju tragedije na Ovčari), uvjerili su i međunarodnu zajednicu u bezobzirnost srpske osvajačke politike prema Hrvatskoj te u neutemeljenošt teze o ugroženim Srbima. Niti jedan oblik nacionalne ugroženosti bilo kojeg pripadnika većinskog ili manjinskog naroda ne može opravdati zločine počinjene nad nemoćnim ranjenicima i bolesnicima iz vukovarske bolnice, ali i nasilno odvođenje i utamničivanje zarobljenih hrvatskih branitelja i brojnih civila u srpskim koncentracijskim logorima u Srbiji (Stajićevo, Begejci, Beograd, Sremska Mitrovica, Niš...) i na okupiranim područjima Hrvatske.

Opći okvir srbijanske agresije na Hrvatsku (i Vukovar)

Za cjelovitije razumijevanje svih okolnosti u kojima se odvijala *Vukovarska bitka*, potrebno je barem naznačiti širi povijesno-politički okvir u kojemu se odvijala srbijanska oružana agresija na Republiku Hrvatsku. U tom smislu treba posebno naglasiti da su međunarodni geopolitički okvir agresije na Hrvatsku činili:

- (1) globalni proces raspada komunizma i uspostava demokratskih sustava u većini bivših komunističkih/socijalističkih zemalja Europe;
- (2) raspad višenacionalnih komunističkih/socijalističkih državnih zajednica (SSSR, Čehoslovačka, SFRJ);
- (3) uspostava novih država i njihovo međunarodno/diplomatsko priznanje (Šakić, 1993.).

U tim se širim okolnostima Srbija pripremala za agresiju na Republiku Hrvatsku. Pripreme su bile duge, kontinuirane, sustavne i dobro organizirane. Započele su sa suprotstavljanjem Srbije i vojnog vrha JNA¹ demokratskim procesima i promjenama koje su donijele promijenjene međunarodne (europske) geopolitičke prilike. Nasilno i nezakonito su u "antibirokratskoj" i "jogurt" revoluciji smijenjene vlasti na Kosovu, u Vojvodini te u Crnoj Gori. Blokiran je rad saveznih organa SFRJ. Ustrajno je vršena velikosrbizacija JNA, naročito časničkoga kadra. Srbi u Srbiji, a posebno srpsko stanovništvo u drugim republikama bivše SFRJ (Srbi-prečani), ideologizirani su, manipulirani i politizirani na velikosrpskim ideološkim temeljima. Pripremao se i agresivno vodio medijski i psihološki rat Srbije protiv svih koji su nastojali demokratizirati Jugoslaviju, ili svoj daljnji put ostvariti u okrilju vlastitih samostalnih i neovisnih država. Kada je u pitanju Hrvatska, ciljevi agresije su bili da se Srbi u političkom sustavu nametnu kao glavni nosioci vlasti, da se što manje prizna ili uopće ne prizna hrvatska državna vlast uspostavljena u proljeće 1990. godine, te – što je i najvažnije – da se teritorijalno širi područje pod srpskom kontrolom u Hrvatskoj, kako bi ga se izdvojilo iz Hrvatske i priključilo matici Srbiji (Javorović, 1995.). Radi ostvarenja tih širih, geopolitičkih ciljeva, planeri agresije na Republiku Hrvatsku osmislili su i provodili uže ciljeve:

- (1) ratnim razaranjima ugroziti biološku osnovu hrvatskoga naroda (*genocid*);
- (2) uništiti spomenike kulture (*kulturocid*) radi ponistenja hrvatskog kulturnog identiteta (*memocid*);

¹ O planovima i pokušajima JNA da se nametne ključnim čimbenikom političkih procesa u SFRJ, kao i njezinoj srbizaciji više vidjeti u: Mamula (2000.).

- (3) terorom, brutalnošću, masakrima, spaljivanjima, rušenjima – natjerati hrvatsko i drugo nesrpsko stanovništva u masovni egzodus (*etničko čišćenje*);
- (4) uništiti gospodarske i ekološke pretpostavke života i rada u Hrvatskoj (*urbicid i ekocid*).

Korijeni suvremenih srpskih teritorijalnih posezanja prema Hrvatskoj nalazili su se u velikosrpskoj nacionalnoj ideologiji, čiji su rodonačelnici, među ostalim, bili Vuk Stefanović Karadžić, Ilija Garašanin, Nikola Stojanović, Stevan Moljević, Vasa Čubrilović, Vojislav Šešelj, Slobodan Milošević i mnogi drugi. Koncem 18. stoljeća, u procesu srpskoga osamostaljenja od Osmanlijskoga Carstva, nastala je velikosrpska nacionalna ideologija, čiji je osnovni cilj bio uspostava Velike Srbije i njezino teritorijalno širenje na druge, nesrpske prostore, pri čemu uopće nije bila važna povijesna pozadina, teritorijalna pripadnost i etnička struktura novopripojenih krajeva.² Ekspanzionistički program širenja srpske dominacije najjasnije je opisao Ilija Garašanin u svojim „Načertanijama“ iz 1844. godine, u kojemu se politička i nacionalna asimilacija nesrpskog stanovništva i teritorijalno širenje Velike Srbije, nametnuo kao strateški nacionalni interes srpske države i srpskoga naroda. Jezično načelo velikosrpstva utemeljio je srpski jezikoslovac Vuk Stefanović Karadžić. On je u svojim spisima, naročito u dokumentu „Srbi svi i svuda“, uspostavio unitaristički koncept troplemenog naroda. Na navedenim ideoološkim zasadama izgradio je Stevan Moljević u spisu „Homogena Srbija“ iz 1941. godine, programski dokument četničkoga pokreta Draže Mihailovića. Prema tom dokumentu u sastav Velike Srbije bi ušli: Srbija u njezinim granicama iz 1912. godine, svi teritoriji osvojeni za balkanskih ratova, Crna Gora, cijela Dalmacija do Šibenika, Slavonija do linije Nova Gradiška – Grubišno Polje – Daruvar – Slatina, cijeli Srijem, Baranja, Bačka, Banat, cijela Bosna i Hercegovina, najveći dio Like, Kordun i Banovina.

Najvažniji suvremeni dokument velikosrpske ideološke misli jest „Memorandum“ Srpske akademije nauka i umjetnosti, nastao i objavljen 1986. godine, kao ideoološki temelj velikosrpske politike Slobodana Miloševića. Tvorci „Memoranduma“ polaze od ideje punog nacionalnog i kulturnog integriteta srpskog naroda bez obzira gdje on živi. Cilj srpskih akademika je bio usmjeren prema: rušenju Ustava SFRJ iz 1974. godine, naročito njegovih konfede-

² Detaljnije o nastanku i razvoju velikosrpske ideje i njezinom utjecaju na prilike u Hrvatskoj, među ostalim, vidjeti u: Brandt i sur. (1991.), Esih i Živić (2003.), Jajčinović (1998.), Pavličević (1993.), Tarle (1993.), Živić (2001.) i Žuljić (1997.).

ralnih elemenata, ukinući pokrajina Vojvodine i Kosova te reformiranju Jugoslavije de iure u federaciju, a de facto u unitarnu državu, sa srpskom političkom, društvenom i ekonomskom dominacijom (Tomac, 1999.).

Među najvažnije aktere rata protiv Hrvatske (prema: Šakić, 1993.) valja ubrojiti:

- (1) *srpske intelektualce*, koji su osmislili ideju i temeljni plan srpske teritorijalne ekspanzije;
- (2) *srpske političare*, koji su bili glavni izvršitelji planova velikosrpske ekspanzije;
- (3) *Srpsku pravoslavnu crkvu*, čiji je vjerski program bio i jest izjednačen s političkim te koja je ustrajno poticala dva najvažnija velikosrpska mita: mit o Srbima kao izabranom narodu te mit o vječno ugroženim Srbima. Na ovom drugom mitu pokrenuta je srbijanska oružana agresija na Republiku Hrvatsku 1991. godine;
- (4) *Jugoslavensku narodnu armiju*, koja je nakon dovršetka procesa unutarnje srbizacije, trebala zaposjeti zapadne granice Velike Srbije na crtici: Virovitica – Karlovac – Karlobag;
- (5) *Jugoslavenski diplomatski aparat*, koji je desetljećima uglavnom vodio antihrvatsku i protuhrvatsku propagandu.

Slobodan Milošević, nakon što je u Beogradu preuzeo političko vodstvo, najavio je stvaranje Velike Srbije. Iako su u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Makedoniji provedeni izbori i konstituirana demokratska vlast i višestranački parlamenti, Miloševićev režim to ne priznaje. Za njega je samo vrijedilo to da svi Srbi moraju živjeti u jednoj državi, a dijelovi drugih republika u kojima Srbi žive (ne nužno u većini), trebaju ući u sastav Srbije (ili krnje Jugoslavije). Beogradski režim uporno zastupa tezu da su granice među republikama administrativne, a ne međudržavne.³ Pritom, vlast u Srbiji, zapravo, nije konzi-

³ Ovu tezu srbjanskog režima argumentirano je odbacila Arbitražna komisija Konferencije o miru u Jugoslaviji (Badinterova komisija). Ona je u svojem mišljenju broj 2, od 11. siječnja 1992. godine, utvrdila da „(...) pravo na samoodređenje ne može polučiti promjenu granica koje postoje u trenutku neovisnosti (*uti possidetis juris*), osim u slučaju suprotnoga sporazuma država u pitanju (...). Osvrćući se upravo na pitanje razgraničenja između Hrvatske i Srbije, Badinterova komisija u mišljenju broj 3, također, od 11. siječnja 1992. godine, među ostalim, je naglasila: „Prvo – Vanske će se granice morati u svim slučajevima poštovati (...). Drugo – Demarkacije između Hrvatske i Srbije (...) mogu se mijenjati jedino slobodnim i zajedničkim sporazumom. Treće – U nedostatku tako postignutog sporazuma, prijašnja razgraničenja dobivaju svojstvo granica zaštićenih međunarodnim pravom (...). Četvrto – Nikakva promjena postojećih granica i crta razgraničenja postignuta silom ne može proizvesti pravne učinke (...).“ Prema: *Izvješće u povodu inicijative Vlade Republike Hrvatske*, Ustavni sud Republike Hrvatske, 15. studenoga 2002. (NN 133/02).

stentna jer, u slučaju Kosova koristi svoje povijesno pravo (“jezgra” srpske srednjovjekovne države). Kada je u pitanju Vojvodina, u nedostatku povijesnog prava, koristi etničko pravo, tj. činjenicu da su u toj pokrajini tek nakon Drugoga svjetskog rata i poslijeratnih agrarno-kolonizacijskih migracijskih struja Srbi dobili većinu u ukupnom stanovništvu. U slučaju Hrvatske, velikosrpski ideolozi nisu mogli koristiti ni povijesni niti etnički kriterij, pa su se u opravdavanju agresije i teritorijalnih posezanja poslužili, s jedne strane povijesnim i demografsko-statističkim krivotvorinama, a s druge strane, pravom jačega, odnosno, oružanom agresijom.

JNA, u rukama srpskih generala i srpske vlasti, upotrijebljena je protiv Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. “Ugrožena” srpska manjina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini bila je naoružana. JNA joj pomaže u terorizmu, tobože braneći Jugoslaviju i socijalizam, a u stvari podržavajući osvajanje teritorija i radikalno etničko čišćenje na oslobođenim (okupiranim) područjima, što je rezultiralo masovnim ratnim zločinima i svekolikim materijalnim uništavanjem. Hrvatska se branila od stvaranja Velike Srbije na svojemu teritoriju, čije su se zapadne granice trebale pružati crtom: Virovitica – Karlovac – Karlobag.

Osnovna strategija slamanja Republike Hrvatske počivala je na amputacijama hrvatskoga teritorija. Određene su svojevrsne amputacijske jezgre, koje su obuhvaćale područja Hrvatske u kojima je srpsko stanovništvo bilo jače zastupljeno, ne nužno i većinsko stanovništvo. Uz pomoć JNA i srpskih pararegularnih postrojbi iz Srbije, te su se amputacijske jezgre počele širiti i spajati, stvarajući pri tom kontinuirane amputacijske zone, među kojima je prostorno najveća bila ona od zaleđa sjeverne Dalmacije, preko istočne Like i Korduna, do Banovine. Druga amputacijska zona je obuhvaćala zapadnu Slavoniju, a treća istočnu Slavoniju, zapadni Srijem i Baranju (hrvatsko Podunavlje). Nakon što su teritorijalno amputacijske zone konsolidirane pristupilo se njihovoj političkoj, tj. paradržavnoj izgradnji. Tako je, među ostalim, 27. lipnja 1990. donesena “Odluka o osnivanju i konstituiranju Zajednice općina Sjeverne Dalmacije i Like”, 25. srpnja iste godine “Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda”, dok je 21. prosinca 1990. godine osnovana Srpska autonomna oblast Krajina. Paraustavno i paradržavno konstituiranje amputacijskih zona dovršeno je 19. prosinca

Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

1991. godine, osnivanjem Republike Srpske Krajine.⁴

Srbijanska oružana agresija na Hrvatsku 1991. godine nije bila slučajna ni iracionalna, nego, dakle, rezultat planske pripreme i imperijalne politike Srbije, koja se vodi već gotovo dva stoljeća.⁵ Od srpskog nacionalnog programa "Načertanija" iz 1844. godine do "Memoranduma" SANU iz 1986. godine, velikosrpski ideolozi nizom neistina i krivotvorina (povijesnih, geopolitičkih, demografskih i drugih) pokušavaju opravdati planirano teritorijalno širenje prema zapadu, na račun hrvatskih etničkih i državotvornih područja. U skladu s idejom "svi Srbi u jednoj državi", krivotvorinama etničkoga sastava stanovništva, kao i povijesno-političkoga razvoja, težilo se povećati brojčani i razmještajni doseg srpskog naroda, kao podloge za realizaciju zadanoga cilja – teritorijalno što veće Velike Srbije.

Na putu tim planovima našao se početkom 1990-ih godina i Vukovar.

- 4 Politička, ustavna i teritorijalna neodrživost Republike Srpske Krajine temelji se na: nedostatku demokratskog legitimитета i nepostojanju pravnog kontinuiteta ni s jednom državom, provedenom etničkom čišćenju, sustavnoj i neprekidnoj primjeni sile prema drugim dijelovima Republike Hrvatske, izravnom financiranju samoproglašenih vlasti i vojnih struktura od strane SR Jugoslavije i Srbije te na činjenici da Republiku Srpsku Krajinu nije priznala ni jedna država niti je u bilo kojem smislu dobila međunarodnopravni subjektivitet. Detaljnije vidjeti u: *Izvješće u povodu inicijative Vlade Republike Hrvatske*, Ustavni sud Republike Hrvatske, 15. studenoga 2002. (NN 133/02).
- 5 U nekim međunarodnim krugovima, pa i dijelu hrvatske javnosti, često se moglo a i može čuti da se u Hrvatskoj u prvoj polovici 1990-ih godina vodio građanski rat te da su postrojbe JNA, zapravo, djelovale u funkciji zaštite ustavnog poretku i teritorijalnog integriteta SFRJ. Podupiratelji navedene teze argumentiraju je činjenicom da je Republika Hrvatska diplomatski priznata 15. siječnja 1992. godine (makar i to nije potpuna istina, jer su neke države Hrvatsku diplomatski priznale i prije toga nadnevka), pa se sukladno tome sve prije toga datuma može tretirati jedino kao unutar-jugoslavensko pitanje. Oni, međutim, zaboravljaju ili namjerno prešućuju dvije stvari: Prvo, prema Rezoluciji UN – 3314/1974., "Agresija je upotreba vojne sile jedne države protiv suvereniteta, teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti druge države, ili na bilo koji način suprotan Povelji Ujedinjenih naroda, koji nije spomenut u ovoj definiciji. Nota objašnjenja: U ovoj definiciji pojам država: a) koristi se bez obzira da li je država priznata ili je član Ujedinjenih naroda; b) uključuje pojam grupa država gdje je primjereno" (navedeno prema: Šakić, 1993.). Drugo, već spomenuta Badinterova komisija je u mišljenju broj 1, od 29. studenoga 1991. godine konstatirala "da se Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija nalazi u procesu raspada." Štoviše, u mišljenju broj 11, od 16. srpnja 1992. godine, komisija je utvrdila da je Hrvatska 8. listopada 1991. godine "prekinula sve veze s organima SFRJ" i tada stekla "u smislu međunarodnog prava kvalitete suverene države". Drugim riječima, za datum 15. siječnja 1992. godine može se reći da je Hrvatska doživjela diplomatsko priznanje, no subjekt međunarodnog prava (dakle, neovisna i samostalna država) postala je 8. listopada 1991. godine. Prema: *Izvješće u povodu inicijative Vlade Republike Hrvatske*, Ustavni sud Republike Hrvatske, 15. studenoga 2002. (NN 133/02).

Opće političke prilike u Vukovaru prije agresije

Temeljna odlika političke situacije u Vukovaru prije prvih demokratskih izbora u travnju 1990. godine, pored naslijedene dominacije projugoslavenskih kadrova u političkom, sudskom, sigurnosnom i gospodarskom životu, bilo je i sporo razvijanje novih političkih stranaka. Izuzev HDZ-a, nije postojala niti jedna politička stranka koja bi se zalagala za neovisnu hrvatsku državu, pa čak niti za Hrvatsku u konfederativnoj Jugoslaviji.

Na prvim višestranackim izborima u Vukovaru priпадnici srpske manjine, i bez zasebne srpske stranke, dobivaju u okviru SKH-SDP, u koaliciji s ostalim lijevim strankama, većinu vijećničkih mjeseta u općinskoj skupštini. Uz potporu Hrvata, članova SKH-SDP, uspjeli su očuvati projugoslavensku strukturu vlasti u Vukovaru. Predsjednik Općine postao je član SKH-SDP (pričlanik srpske nacionalne manjine) Slavko Dokmanović (kasnije haški optuženik za zločine na Ovčari).

Nakon preuzimanja vlasti, najveći dio općinskih vijećnika napušta SKH-SDP i svoju političku djelatnost nastavlja u Savezu komunista – pokretu za Jugoslaviju ili u Srpskoj demokratskoj stranci. Zbog poraza na lokalnim izborima, hrvatski blok u općinskoj skupštini nije bio u prilici da sudjeluje u predlaganju i donošenju odluka u skupštinskim tijelima. To znači da su se pripreme za obranu od sve izvjesnije srbijanske agresije morale odvijati izvan službenih gradskih struktura vlasti, pa i mimo općinskog Sekretarijata za narodnu obranu, jer su u njemu sve do početka svibnja 1991. godine, od 15 djelatnika, njih 14 bilo srpske etničke pripadnosti. Nema sumnje da je takva situacija značajno otežavala organiziranje obrane, poglavito njezine vojne strukture. U takvim je okolnostima osobna inicijativa i vještina ljudi koji su se uključili u planiranje obrane bilo od odlučujuće važnosti.

Vukovarska bitka

Srbijanska vojna agresija na području istočno-slavonskog ratišta temeljila se na sinkroniziranom borbenom dje-lovanju s područja Jugoslavije (Srbije) te Bosne i Hercegovine. Osnovni vojni cilj agresije je bio blokirati i od ostalih hrvatskih krajeva izolirati to područje, a zatim odlučujućim udarom u potpunosti ovladati istočnom Slavonijom, čime bi agresor ostvario potrebnu operativnu dubinu za široko razvijanje svojih dobro opremljenih oklopno-mehaniziranih snaga, odnosno, povoljne uvjete za daljnje na-

Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

predovanje prema zapadu, sve do zamišljene crte: Virovitica – Karlovac – Karlobag. U takvim okolnostima obrana Vukovara je ubrzo postala od strateškoga, pa i presudnoga značaja za ukupnu obranu države. Za agresora, međutim, Vukovar je postao svojevrsna mitska točka, nezaobilazna na putu obračuna s hrvatskom državom, premda se većina vojnih stručnjaka slaže da za dugotrajno iscrpljivanje srbijanskih snaga na ruševinama Vukovara, dalekosežno gledajući, nije bilo valjanog razloga.

Iz vojno-taktičkog motrišta, branitelji Vukovara su bili u izrazito nepovoljnem položaju. I to ne samo zbog manjeg broja ljudi pod oružjem te nedostatnog naoružanja i vojne opreme, nego i zbog demografske slike prijeratnog Vukovara (i njegove okolice), kao i zbog specifičnog geografskog položaja i topografskog smještaja grada.

Prema posljednjem prijeratnom popisu stanovništva iz 1991. godine, u Vukovaru je od ukupno 44.639 stanovnika, Hrvata bilo 21.065 (47,2), Srba 14.425 (32,3%) te ostalih (i nepoznato) 9.149 osoba (20,5%). Etnički izrazito heterogen sastav stanovništva, posebno u odnosu: Hrvati – Srbi, nije olakšavao organizaciju i provođenje obrane, naročito sa stajališta sudjelovanja “pete kolone” u napadima na grad. Osim toga, po okupaciji grada se pokazalo da je dio Srba koji je ostao u gradu, zajedno s Hrvatima i drugim stanovnicima proživljavao teške trenutke u njegovom podzemlju (skloništima i podrumima), prokazivao branitelje grada i civile Hrvate, kojima se od tada uglavnom gubi svaki trag. U demografskom smislu za obranu grada još je nepovoljniji bio etnički sastav stanovništva naselja koja su okruživala Vukovar. Tako su sjeverozapadni i južni “prsten” oko Vukovara činila naselja s većinskim srpskim stanovništvom (Borovo, Trpinja, Vera, Bobota, Bršadin, Negoslavci). Jedino su zapadni i istočni “prsten” činila naselja s većinom Hrvata (Bogdanovci i Sotin), no u njima je živjelo puno manje stanovnika (2.437) nego u naseljima sjeverozapadnog “prstena” (12.737). S obzirom da se mirnodopska prometna komunikacija s preostalim dijelovima Hrvatske (preko Osijeka i Vinkovaca) odvijala uglavnom kroz naselja s većinom Srba (Bršadin i Trpinja), pojava prvih barikada (balvana) na cestama u tim naseljima (već u svibnju 1991.) označila je ujedno i početak prometne izolacije Vukovara. Ona je otklonjena (nažalost, i uz ljudske žrtve) tek u srpnju 1991. godine, izgradnjom 3 kilometra duge prometnice između Bogdanovaca i Marinaca, čime se Vukovar uspio povezati s preostalim teritorijem zemlje. Ta je cestovna komunikacija, sve do okupacije Marinaca početkom listopada 1991. godine, bila osnovna

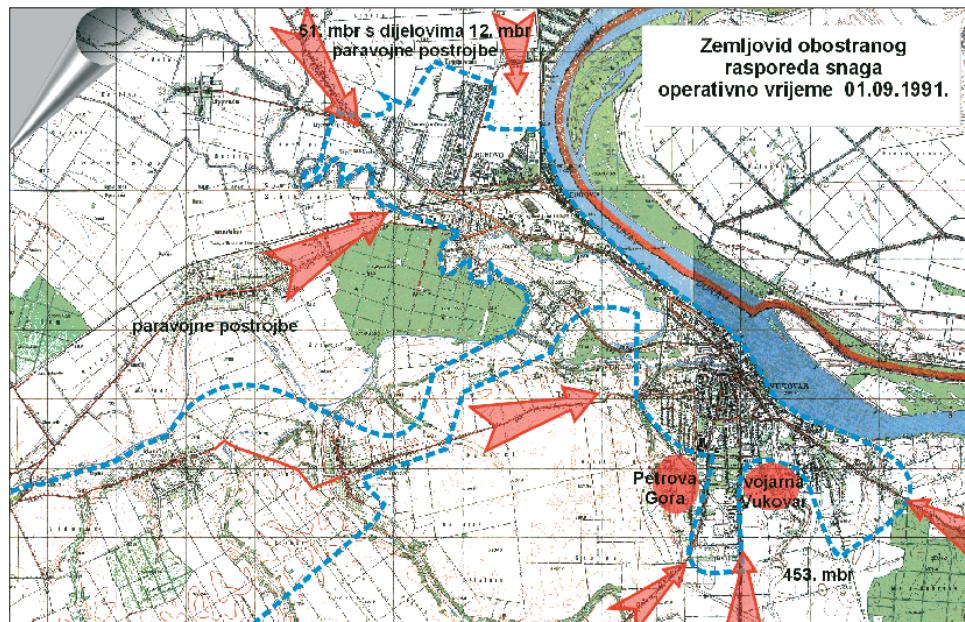
prometnica kojom se odvijao sav civilni i vojni promet između Vinkovaca i Vukovara. Kakvu je golemu važnost ta cesta imala za obranu Vukovara (i Bogdanovaca) najbolje svjedoči njezin neslužbeni naziv – “Ladoga Vukovar”.⁶ Uz “kukuruzni put” između Bogdanovaca i Vukovara (kao njezin sastavni dio), ova je cesta imala možda najveću prometnu važnost u Domovinskom ratu.

Jedna od karakteristika geografskog položaja i topografskog smještaja Vukovara je njegova položenost uz tok rijeke Dunav. To je za branitelje bila prednost samo u jednom aspektu – desna obala Dunava je zbog strmog lesnog odsjeka značajno viša od lijeve, što je, zapravo, onemogućavalo agresoru za nastupanje preko Dunava. Radi se o dijelu bojišnice kojega je u prirodno-geografskom smislu bilo i najlakše braniti. Međutim, izduženost Vukovara uz Dunav (oko 12 kilometara), kao i činjenica da je rijetko gdje grad širi od jednog kilometra zračne udaljenosti (ponedje se radi i o manje od 500 metara, npr. na crti Lužac - Vukovar), bitno je otežavala hrvatsku obranu. Naime, cijeli se grad, zapravo, nalazio na prvoj crti obrane, nije bilo rezervnih položaja u pravom smislu te riječi. Povlačiti se značilo bi pasti u Dunav. Stoga je za svih devedesetak dana obrane Vukovara za branitelje ključno bilo zadržavanje prvih crta obrane. Agresor zbog dobro organiziranog otpora, nije uspijevao osvojiti puno gradskoga prostora. Tek pred kraj oružanog otpora srbijanske su postrojbe uspjеле na sjeverozapadnom i južnom dijelu gradske bojišnice učiniti značajnije tenkovske i pješačke prodore. Najmanje gradskog terena napadači su uspjeli zauzeti na jugoistočnoj (Mitnica) i sjeverozapadnoj bojišnici (Borovo-naselje i Trpinjska cesta).

*Vukovarska bitka*⁷ se odvijala kroz tri faze. Prva ili pripremna faza trajala je od 20. travnja 1990. do 2. svibnja 1991. godine; dakle, od prvihi višestranačkih izbora do stradanja hrvatskih redarstvenika u Borovu. Od 2. svibnja do 24. kolovoza 1991. godine traje druga faza, koju bismo mogli nazvati i razdobljem “i mira i rata”. U tom razdoblju se na ekonomiji “Opatovac” ustrojava 4. bojna 3. brigade Zbora narodne garde RH. Početkom srpnja obranjeno je i od neprijatelja “očišćeno” Borovo-naselje. Koncem istog mjeseca završena je i izgradnja prometnice Bogdanovići -

⁶ Prema jezeru Ladoga u Rusiji preko kojega su tijekom njemačke opsade Lenjingrada dopremana vojna pojačanja Crvenoj armiji.

⁷ O pojedinim aspektima *Vukovarske bitke* vidjeti, među ostalim, u: Dedaković, Mirković-Nad i Runtić (1997.), Jurčević (1993.), Marijan (2004.) i Stockinger (2004.).

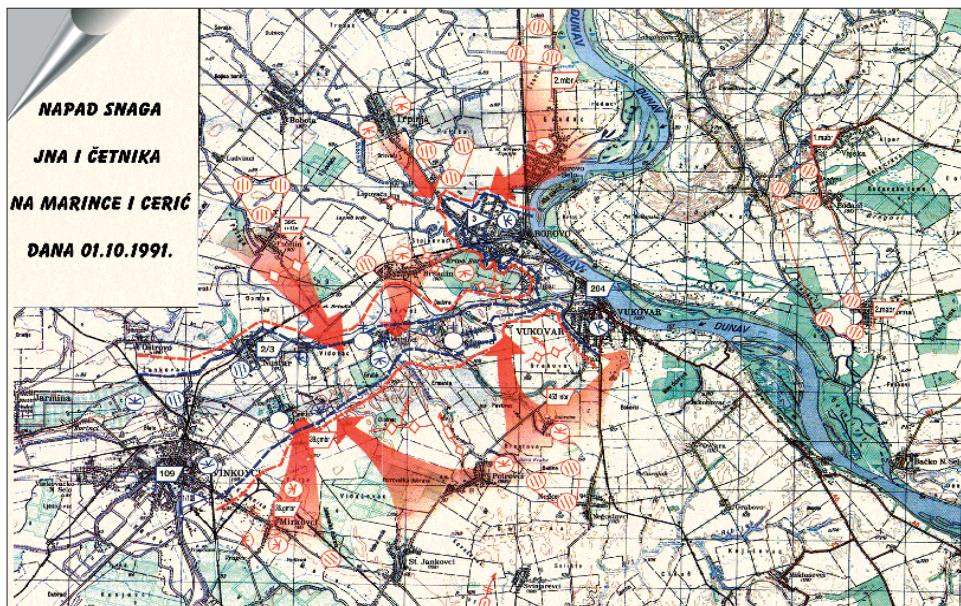
Karta 1.

Plan djelovanja srbijanskoga agresora u operaciji osvajanja Vukovara

Marinci. Početkom kolovoza vukovarski branitelji preuzimaju kontrolu na prigradskim naseljem Lužac, što se kasnije pokazalo ključnom taktičkom akcijom tijekom koje su stvoreni povoljni preduvjeti za uspješnu organizaciju obrane grada. Treća ili završna faza *Vukovarske bitke* odvijala se od 24. kolovoza do 20. studenog 1991. godine. To je bilo razdoblje otvorene srbijanske agresije na grad. Opći napad JNA i srbjanskih pararegularnih postrojbi iz svih pravaca na Vukovar započinje 14. rujna 1991. godine.

Prema dostupnim podatcima i svjedočanstvima sudionika obrane grada, razvidno je da su branitelji, u smislu broja ljudi uključenih u obranu, naoružanja s kojima su raspolagali, zaliha streljiva, vojne opreme i drugog, bili u posve podređenom položaju u odnosu na snage s kojima je raspolagao agresor. Dovoljno je tek naznačiti da su tek u jednom kraćem vremenskom periodu vukovarski branitelji raspolagali s dva tenka, nasuprot 600 tenkova i drugih oklopnih vozila s kojima je neprijatelj jurišao na grad. Od topničkog oruđa branitelji su imali samo 25 minobacača i 20 topova različitih kalibara, kao i dvadesetak različitih oruđa protuzračne obrane. Nasuprot njima, agresor je na Vukovar dovukao stotine topničkih oruđa, minobacača, VBR-ova i drugih razornih materijalno-tehničkih sredstava, kojima valja priključiti i zrakoplovne snage te plovila riječne flotile JNA, s kojima hrvatske postrojbe nisu raspolagale. Konačno, na Vukovar se slilo, u različitim fazama agresije, oko 60 tisuća vojnika (regularnih i pararegular-

nih) iz Tuzlanskog i Novosadskog korpusa te 1. gardijske divizije JNA (formacijski u jačini korpusa), kao i iz brojnih srpskih dobrovoljačkih postrojbi, koje su bile podijeljene u Operativnu grupu "Sjever" i Operativnu grupu "Jug", dok se u redovima Hrvatske vojske i policije, na prvim crtama gradskoga bojišta, borilo tek nešto više od 2 tisuće ljudi. Međutim, nedostatak u naoružanju i vojnoj opremi, vukovarski su branitelji obimno nadoknadili hrabrošću, borbenom vještinom, aktivnom obranom, moralom i vjerom u konačnu pobjedu.

Karta 2.
Pravci napada snaga
srbijanskoga agresora
početkom listopada 1991.
godine

Vojni položaj branitelja dodatno je otežavala činjenica da su se na južnom dijelu gradske bojišnice nalazile dvije važne, uporišne točke neprijatelja, a koje branitelji Vukovara, što iz objektivnih, a što iz subjektivnih razloga, nisu uspjeli neutralizirati. Jednu točku je činila vojarna JNA, čiji je malen mirnodopski sastav inženjerijske jedinice redovne vojske već tijekom ljeta 1991. godine postupno bio zamijenjen oklopnistvom i dobrovoljcima iz Srbije. Iz vojarne su se pokretali najveći napadi na dio Vukovara poznatog pod nazivom Sajmište, u kojemu su se, zbog konfiguracije terena, rasporeda i gustoće ulica, vodile teške ulične borbe, pri čemu se često puta događalo da jednu stranu ulice drže hrvatski branitelji, a drugu stranu agresorski vojnici. Druga važna polazišna točka agresorskih napada je bila Petrova gora, naselje u većini nastanjeno Srbinima, gdje se nalazio i štab Teritorijalne obrane i u koje su se "slili" vukovarski Srbi iz drugih dijelova grada. Kada

Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

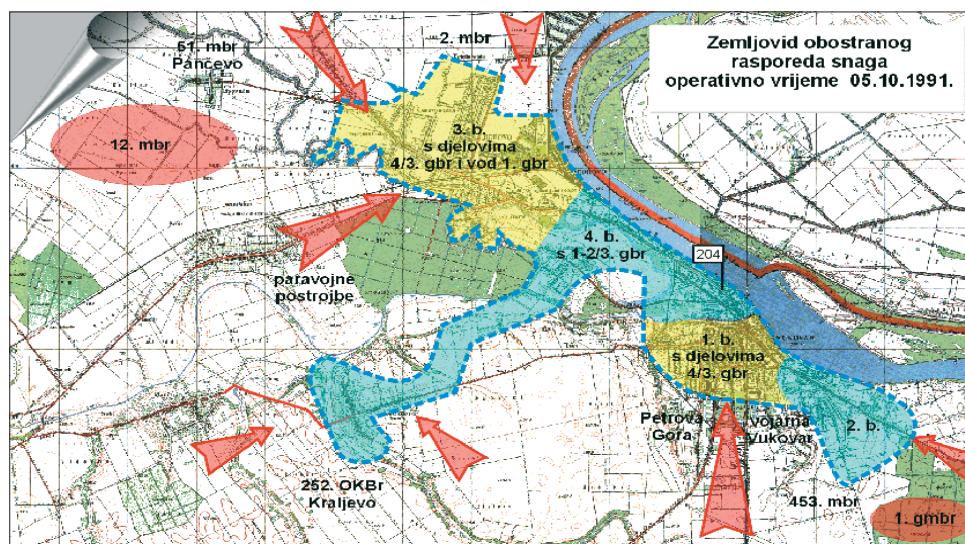
su se sredinom rujna uspjeli spojiti neprijateljske snage iz vojarne i iz Petrove gore, srbijanski je agresor dobio iznimno povoljnu početnu točku za nasrtaje na južne četvrti Vukovara (KARTA 1.).

Zbog različitih intenziteta borbi, kao i odgovarajućih vojno-taktičkih obilježja napada na grad, ali i njegovu okolicu, *Vukovarsku bitku* u užem smislu riječi (dakle, od 24. kolovoza do 20. studenoga 1991. godine), možemo podijeliti u nekoliko podetapa:

(1) Prva podetapa - od 24. kolovoza do 14. rujna, tijekom koje su napadači u više navrata na južnom i sjeverozapadnom dijelu vukovarskog gradskog ratišta pokušali probije u središte grada s njegovim brzim zauzimanjem. To je donijelo i prve veće gubitke u ljudstvu i tehničici srbijanskom agresoru, koji je postao svjestan da Vukovar neće "pasti" za dva do tri dana. U ta se tri tjedna konačno ustrojava i obrana grada na vojnim načelima, koja je do tada počivala gotovo isključivo na teritorijalnom obrascu, tj. na obranama pojedinih gradskih četvrti (mjesnih zajednica), koje često nisu bile dovoljno međusobno koordinirane u svojim borbenim aktivnostima. Nažalost, odmah na početku te prve podetape *Vukovarske bitke*, tenkovi JNA se ukopavaju na reljefno nešto višim zapadnim prilazima gradu te prekidaju izravnu cestovnu komunikaciju između Vukovara i Bogdanovaca, a time i drugih područja Hrvatske. Tada se aktivira i oružjem brani "kukuruzni put", koji je kroz polja vodio od Vukovara, preko Lušca, do Bogdanovaca, i dalje preko Marinaca za Vinkovce. Jedino se tim, vrlo opasnim i pogibeljnim, putem mogla dopremati pomoć u ljudstvu i naoružanju vukovarskim braniteljima.

Karta 3.

Zemljovid rasporeda snaga Hrvatske vojske i srbjansko-agresora na vukovarskom bojištu početkom listopada 1991. godine

(2) Druga podetapa - od 14. rujna do 2. listopada, tijekom koje je započeo opći napad srbijanskoga agresora na Vukovar, ali i na sva naselja u njegovom užem i širem okruženju. Ova podetapa *Vukovarske bitke* započinje s prvim većim prođorom neprijatelja na južnom dijelu gradske bojišnice (tvornica "Vuteks", Radničko naselje, Naselje Josipa Cazija, kugino groblje), spajanjem vojarne JNA i Petrove gore i zauzimanjem više ulica na području Sajmišta. Istodobno, na sjeverozapadnom dijelu, u Borovu naselju i na Trpinjskoj cesti, agresor pokušava prođorom oklopnih snaga ući dublje u urbanu cjelinu grada, ali to mu ne uspijeva. Zahvaljujući neizmjernoj hrabrosti i vještini, branitelji zaustavljaju napade i od Trpinjske ceste čine "groblje tenkova". U drugoj polovici rujna, na temelju dobivene zapovijedi ustrojava se 204. brigada Hrvatske vojske, i to od postrojbi koje već tada sudjeluju u obrani grada: pričuvnog sastava ZNG-a, pričuvnog sastava MUP-a, dragovoljaca iz Zagreba, Našica, Đakova, Županje, Varaždina, Vinkovaca i ostalih dijelova Hrvatske, Bosne i Hercegovine te iz hrvatskoga iseljeništva. Kraj ove podetape određen je potpunim zatvaranjem neprijateljskog obruča oko Vukovara, čime je prekinuta svaka značajnija i veća komunikacija grada s drugim hrvatskim područjima. Jedina, kakva-takva, veza kroz "kukuruzni put" postoji samo između Vukovara i Bogdanovaca, ali je i ona već sredinom listopada trajno onemogućena. Koncem rujna i početkom listopada 1991. godine, ogromne vojne snage JNA i pararegularnih srbijanskih postrojbi prelaze državnu granicu i nastupaju prema zapadu, zauzimajući sela na svojem putu (od Tovarnika, preko Ilače, Đeletovaca, Starih Jankovaca...). Unatoč hrabrom i učinkovitom otporu Hrvatske vojske, snage JNA 2. i 3. listopada ipak osvajaju Marinice i Cerić te stavljaju Vukovar (i Bogdanovce) u potpuno i nikad prekinuto okruženje (KARTA 2.). Tada zapravo započinje agonija Vukovara, čiji se branitelji moraju snalaziti na razne načine kako bi prikupili oružje i obnovili streljivo, naročito protuoklopno.

(3) Treća podetapa - od 2. listopada do 10. studenoga, koju su, uz nastavak jakih napada i teških borbi, obilježila dva dalekosežna, pokazalo se kasnije možda i presudna događaja u obrani grada. Tako su 13. listopada Hrvatska vojska i specijalne postrojbe MUP-a napadom na neprijateljske položaje oko sela Marinaca, započele s deblokadom Vukovara. Silina napada i brzina napredovanja hrvatskih snaga iznenadila je srbijansku vojsku koja je već oko podneva započela s evakuacijom iz Marinaca, što je značilo da se hrvatske postrojbe nalaze na pragu deblokade. Koliko bi to značenje za daljnju obranu grada bilo nema potrebe

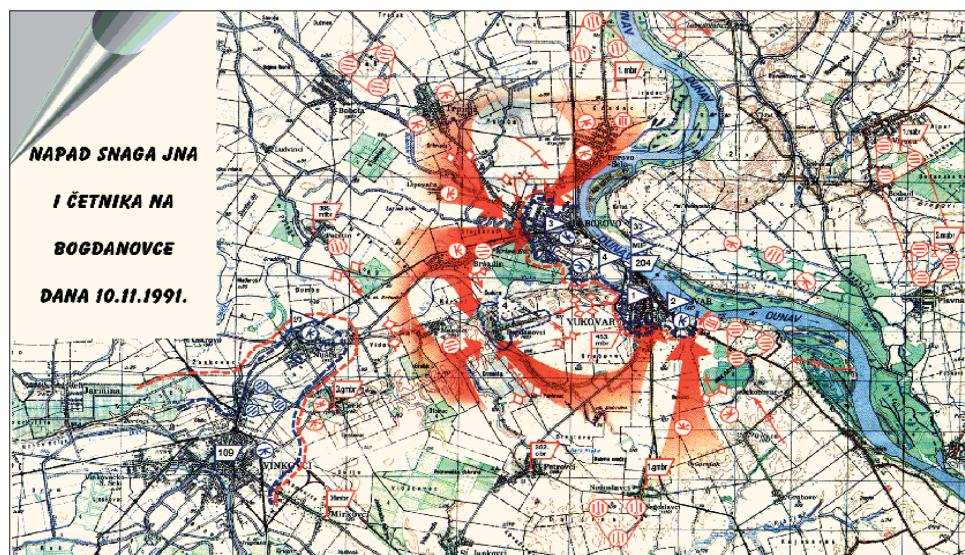
detaljnije razlagati. Čak i da su neprijateljske snage uspjеле ponovno zatvoriti obruč, ipak bi se u Vukovar uspjelo dopremiti odmorno ljudstvo i naoružanje. Međutim, pod pritiskom međunarodnih krugova, i u nikad do kraja razjašnjenim okolnostima, akcija je zaustavljena, a hrvatske su se postrojbe s velikim gubitcima u povlačenju vratile na početne položaje. Drugi ključan događaj u ovoj podetapi *Vukovarske bitke* dogodio se 19. listopada, kada je u organizaciji "Liječnika bez granica" izvršena evakuacija 109 teških ranjenika iz vukovarske bolnice. Humanitarni aspekt te akcije ima svoju nesumnjivu vrijednost, ali s vojne točke gledišta, za vukovarske branitelje ona je rezultirala nizom novih i to značajno nepovoljnijih okolnosti. Neprijatelj je, naime, prolazak konvoja s ranjenicima iskoristio za dovlačenje novih snaga i za dublji prodor prema crtama koje su držali branitelji, naročito na potezu između Mariñaca, Bogdanovaca i Vukovara. Premda u ovoj podetapi na gradskim crtama bojišta nije bilo značajnijih prodora agresora, grad je sustavno i temeljito razaran dalekometnim topništвom, zrakoplovima, minobacačima i tenkovima (KARTA 3.). Početkom studenoga manjak streljiva je kod branitelja bio već osjetan, veliki ljudski gubici se nisu mogli nadoknaditi čak ni provedenom djelomičnom mobilizacijom, a pritisak neprijateljske vojske je bio sve jači. To je rezultiralo postupnim povlačenjem hrvatskih snaga na južnom dijelu gradske bojišnice (Sajmište), što je prijetilo prodorom srpskog agresora u samo srce grada. Na ostalim dijelovima ratišta (Borovo naselje i Mitnica) napadači su nailazili na nepremostiv bedem obrane kojega su uspostavili vukovarski branitelji.

Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

Karta 4.

Napad snaga
srpskog agresora na
Bogdanovce i Vukovar -
operativno vrijeme -
10. studenoga 1991. godine

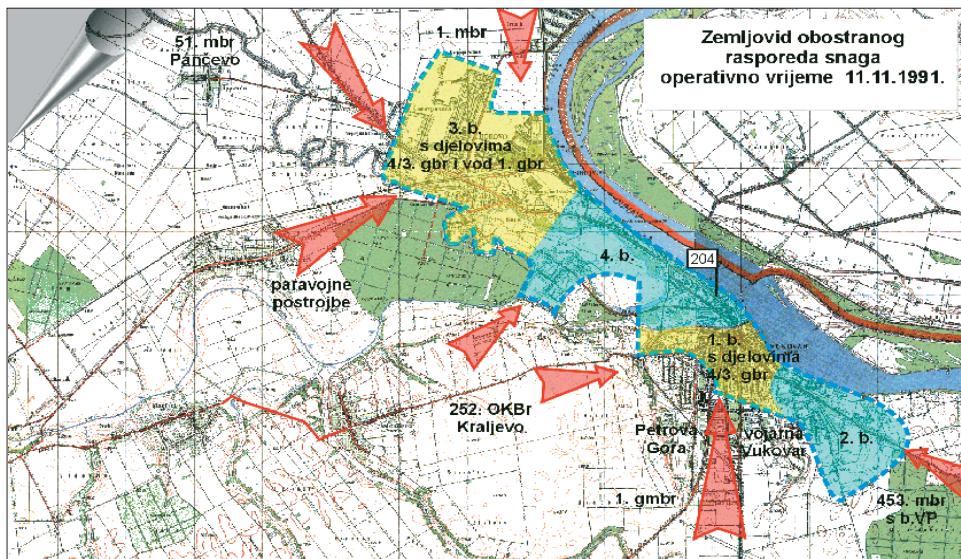

Stjepan Sučić
Dražen Živić
**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

(4) Četvrta podetapa - od 10. studenoga do 20. studenoga, tijekom koje se odigrala završna drama *Vukovarske bitke* (KARTA 4.). Ona započinje slamanjem otpora branitelja Bogdanovaca, koji su dva mjeseca uspješno odolijevali napadima JNA i pararegularnih postrojbi. Nalazeći se u potpunom okruženju branitelji Bogdanovaca su pružali otpor, ne braneći time samo svoje selo, nego i smanjujući pritisak neprijatelja na Vukovar. Međutim, višestruko nadmoćnije neprijateljske snage, potpomognute desetinama tenkova i drugih oklopnih sredstava ulaze ipak 10. studenog u Bogdanovce, a preživjeli branitelji i civili izvlače se kroz polja i šume prema Nuštru i Vinkovcima. Nad svim Bogdanovčanima koji su, zbog nemogućnosti da krenu u proboj, ostali u selu, agresor je izvršio masakr. Okupacijom Bogdanovaca pojačao se i pritisak na sam Vukovar, posebno na prigradsko naselje Lužac, čijim zauzimanjem je srpski agresor nastojao presjeći obranu Vukovara na dva dijela. Nakon što je već 11. studenoga osvojio Lužac, potisnuvši preživjele branitelje prema središtu grada, agresor je već naredni dan uz potporu tenkova i pješaštva brzim prudrom izbio na obalu Dunava kod vukovarskog silosa (KARTA 5.). Od tada, pa sve do kraja organiziranog otpora, vukovarska obrana djeluje razdvojeno – istočno od prodora neprijateljskih snaga ostaju branitelji središta grada, Sajmišta i Mitnice, a zapadno od crte prodora nalaze se branitelji Borova naselja, Trpinjske ceste, Budžaka i Priljeva. Padom Lušca, zapravo, zapečaćena je vojna sudbina Vukovara, jer je presijecanjem obrane na dva dijela

Karta 5.

Stanje na vukovarskoj
bojišnici nakon okupacije
Bogdanovaca i Lušca

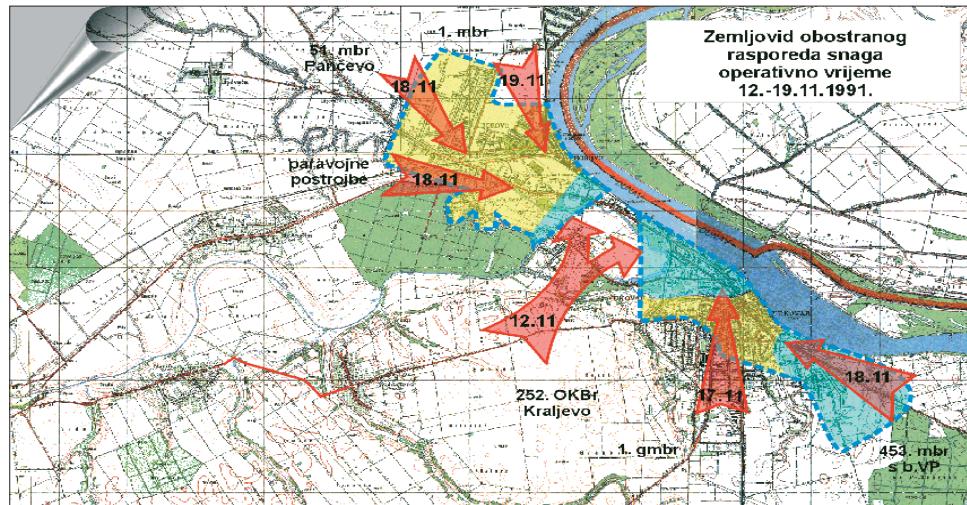
Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

prekinuta mogućnost dostave oružja, streljiva i ljudstva, ali i mogućnost otpremanja ranjenika iz zapadnih i sjeverozapadnih crta bojišnice na zbrinjavanje u vukovarsku bolnicu. Tih je dana (13. studenoga) pokušana i druga deblakada Vukovara, ali se odigravala u puno nepovoljnijim uvjetima od one sredinom listopada, pa je njezin neuspjeh na određeni način i bio očekivan.

Prestanak organiziranog otpora vukovarskih branitelja odigrava se u razdoblju između 17. i 20. studenoga. Naime, uz prođor preko Lušca na obalu Dunava, neprijatelj uspijeva probiti i posljedne crte obrane na Sajmištu, čiji branitelji s dijelom civila kreću u proboj. Prema Vinkovcima odlazi i zapovjedništvo grada, pa zapovjednici pojedinih punktova obrane sami odlučuju o dalnjem otporu ili neizvjesnom izvlačenju iz grada. Tako se branitelji Mitnice odlučuju na organiziranu predaju snagama JNA, i to čine 18. studenoga. Branitelji Borova naselja, zbog velikog broja civila koji se sklonio u podrumima borovske tvornice (naročito u sklopu "Borovo-Comerca") pružaju otpor sve do 20. studenoga kada se i oni, koji nisu otišli u proboj, da zaštite brojne civile od stradanja, organizirano predaju (KARTA 6.).

Karta 6.
Stanje na vukovarskoj
bojišnici u razdoblju od
12. do 19. studenoga
1991. godine i
okupacija grada

Prestankom organizirane obrane grada i činom predaje branitelja i civila Vukovara snagama srpskog agresora započinje nova etapa vukovarske tragedije, koju su obilježili nezapamćeni zločini, stradanja i protjerivanja Hrvata i nesrpskog stanovništva iz grada.

Demografski gubitci i ratni zločini

Tijekom srbijanske agresije na Vukovar, taj grad je, kako smo već naglasili, pretrpio strahovita materijalna razaranja, koja su i nakon desetogodišnje obnove još uvijek duboko urezana u arhitektonsku i urbanu fizionomiju grada. No, najdublja vukovarska rana nije na gradskim fasadama i parkovima, nego u ljudima i njihovim tragičnim sudbinama. Gubitci ljudskih života u Vukovaru, protjerivanje tisuća Vukovaraca iz svojih porušenih i spaljenih domova po okupaciji grada te nezapamćeni zločini nad zarobljenim hrvatskim braniteljima i civilima, nadmašili su i najcrnje slutnje svih onih koji su poznavali pozadinu velikosrpskih posezanja za hrvatskim teritorijem.

U odnosu na ukupan ratni mortalitet u Hrvatskoj tijekom Domovinskog rata (približno 22 tisuće), poginuli, ubijeni i nestali u Vukovaru, bez obzira što još uvijek ne raspolažemo s posve točnim i cjelovitim podatcima, uvjerljivo prednjače među drugim hrvatskim gradovima i krajevima. Prema podatcima Opće bolnice Vukovar, u srpskoj agresiji na Vukovar poginule ukupno 1.624 osobe, a ranjeno 2.557 osoba, s tim da se na popisu nasilno odvedenih, zatočenih i nestalih nalazilo više od 500 osoba. Hrvatski sanitetski stožer svojedobno je iznio podatke da je do 19. studenoga 1991. godine u Vukovaru poginulo 450 hrvatskih branitelja i 1.350 civila, a da je u srpske koncentracijske logore odvedeno oko 5.000 Vukovaraca. Na temelju evidencije 204. (vukovarske) brigade, u borbama je poginulo 422, ranjeno 777 te nestalo 457 pripadnika te postrojbe Hrvatske vojske (Živić, 2006.a.).

Osim navedenih stradanja, treba istaknuti i protjerivanje približno 22 000 Vukovaraca, koji su prognaničke dane do povratka u Vukovar na kraju procesa mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja, provodili u više od 500 naselja u Republici Hrvatskoj. Još uvijek se svi prognanici nisu vratili u svoj grad.

Veličina, struktura, mjesto, načini i vrijeme stradanja branitelja i civila u Vukovaru jasno ukazuju da je srpski agresor počinio ratni zločin i etničko čišćenje, s jasnim elementima genocida. Progon dvadesetak tisuća Hrvata i drugog nesrpskog stanovništva po okupaciji grada nepotrebni su dokazi etničkoga čišćenja. Ništa manje dokumentirani nisu ni drugi ratni zločini, među kojima posebnu težinu ima zločin nad ranjenicima, bolesnicima, civilima, zarobljenim braniteljima i bolničkim osobljem na Ovčari, nedaleko Vukovara. Međutim, Vukovar ima i puno drugih Ovčara, poput one u skladištu "Veleprometa" na Sajmištu,

u vukovarskoj vojarni, na "drvenoj pijaci", u Borovu naselju, Borovu, Stajićevu, Begejcima, Sremskoj Mitrovici, Nišu i drugdje (Brozović, 2003.; Rehak, 2000.; Grujić, 2000., 2001.).

Stjepan Sučić
Dražen Živić

**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

Vukovarska načela

Obrana Vukovara je počivala na temeljnim vrednotama srednjoeuropskog i mediteranskog civilizacijskog kruška, poput patriotizma, domoljublja, žrtvovanja, majčinstva, ispomoći, miroljubivosti, čovjekoljublja, humanosti, solidarnosti, pravednosti, radinosti i dr. Navedene vrednote, baština vukovarske žrtve i vukovarski pobjednički mentalitet zajedno čine *Vukovarska načela*, kao nacionalnu strategiju hrvatske države ali i temelj suvremenog hrvatskog identiteta.

V. Šakić će naglasiti da "hrabrost i odlučnost iskazana tijekom Domovinskog rata te temeljna načela za koja su mnogi položili svoje živote ujedno i najvažniji kriterij vrednovanja svih aktera i struktura koji odlučuju i koji će odlučivati o hrvatskoj razvojnoj strategiji, oslobođenoj od neokolonijalnih tendencija" (Šakić, 2000., 26.).

Umjesto zaključka

Herojskom borbom protiv izrazito nadmoćnijeg neprijatelja, branitelji Vukovara su pružili dovoljno vremena Hrvatskoj vojsci da se konsolidira i naoruža. U obrani Vukovara razbijene su neprijateljske snage te je slomljena njihova volja i sposobnost za dalnjim napredovanjem prema zapadu. Prema procjenama, vukovarski branitelji su snagama srpskog agresora nanijeli gubitke u ljudstvu od 8.000 do 12.000 poginulih, 20.000 ranjenih, uništeno je ili onesposobljeno oko 400 tenkova i oklopnih transporter, srušeno je ili oštećeno 20-tak zrakoplova. S obzirom da je srpski vojni stroj, namijenjen zauzimanju hrvatskoga istoka, tri mjeseca slaman u Vukovaru, to je vrijeme državna vlast iskoristila za intenziviranje diplomatskih aktivnosti te se izborila za diplomatsko priznanje Republike Hrvatske.

Neosporno je da obrana grada nije posustala samo zbog goleme strateške i materijalne premoći agresora, nego i zbog činjenice da je bila opkoljena, da nije bilo mogućnosti za dostavu materijalno-tehničkih sredstava i ljudstva te da su branitelji ostali bez streljiva, naročito protuoklopnih sredstava. Također, situacija s prehranom branitelja i civila bila je više nego kritična (Jurčević, 1993.).

Međutim, *Vukovarska bitka*, uz velik broj uništene tehnike i ljudstva, materijalno, politički i psihološki je oslabila vojni potencijal srbijanskog agresora. Premda su agresorske snage privremeno uspjеле okupirati grad i vukovarsko područje, u cjelini uzevši, to je bila hrvatska pobjeda, koja je, zapravo, širom otvorila vrata ukupnoj hrvatskoj pobjedi u Domovinskom ratu i njezinoj konačnoj potvrdi kao samostalne, neovisne i međunarodno priznate države. Drugim riječima, "Vukovar '91. bio (je) sudbonosan za proces nastanka suvremene hrvatske države" (Jurčević, 2000., 14.).

Ovladavanjem Vukovarom, srbijanski je agresor dosegnuo vršnu točku svojih teritorijalnih osvajanja u Hrvatskoj. Nakon Vukovara agresor se uglavnom nalazio u defenzivi, s postupnim teritorijalnim redukcijama, koje su, dakako, kulminirale u vojno-redarstvenoj operaciji "Oluja", u kolovozu 1995. godine.

Zaključimo, vukovarskih 100 dana obranilo je Hrvatsku!!!

Literatura

- AKRAP, A.; GRIZELJ, M. (1995.): Etnodemografski procesi na prostoru bivše Jugoslavije poslije drugoga svjetskog rata, u: *Hrvatska danas*, vol. 1, br. 1-2, Zagreb.
- BRANDT, M. i suradnici (1991.): *Izvori velikosrpske agresije, Rasprave, dokumenti, kartografski prikazi*, August Cesarec, Školska knjiga, Zagreb.
- BROZOVIĆ, P. (2003.): *Čuvari Vukovara*, Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora, „Pauk“, Cerna.
- DEDAKOVIĆ, M.; MIRKOVIĆ-NAĐ, A.; RUNTIĆ, D. (1997.): *Bitka za Vukovar*, Vinkovačke jeseni, Vinkovci.
- ESIH, B.; ŽIVIĆ, D. (2003.): Velikosrpstvo i hrvatska država, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, br. 20 za 2002., Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci.
- GRUJIĆ, I. (2000.): Zatočeni, nestali, nasilno odvedeni – masovne grobnice žrtava agresije, u: *Hrvatski žrtvoslov*, Zbornik radova, Knjiga 2, Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb.

GRUJIĆ, I. (2001.): Zatočene, nestale i nasilno odvedene osobe tijekom Domovinskog rata, u: *Deset godina nade i boli 1991.-2001.*, Savez udruga zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja, Zagreb.

JAJČINOVIC, M. (1998.): *Đavo i vodeničari, Mit o "nebeskom narodu" i njegove posljedice*, PANLIBER, Osijek, Zagreb, Split.

JAVOROVIĆ, B. (1995.): *Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske*, Defimi, Biblioteka Hrvatski domovinski rat, Zagreb.

JURČEVIĆ, J. (1993.): Vukovarski otpor srpskoj ratnoj agresiji na Hrvatsku 1991...., u: *Društvena istraživanja*, god. 2, br. 2-3 (4-5), Zagreb.

JURČEVIĆ, J. (1996.): Srbijanska oružana agresija na Hrvatsku 1990.-1995., u: *Jugoistočna Europa 1918.-1995.*, Zbornik radova, Hrvatska matica iseljenika, Hrvatski informativni centar, Zagreb.

JURČEVIĆ, J. (2000.): Povjesno značenje Vukovara '91., u: *Vukovar '91. – značenje, vrednote, identitet*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.

MAMULA, B. (2000.): *Slučaj Jugoslavija*, Podgorica.

MARIJAN, D. (2004.): *Bitka za Vukovar*, Biblioteka Hrvatska povjesnica – posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, Slavonski Brod.

PAVLIČEVIĆ, D. (1993.): Dva stoljeća velikosrpskih težnji prema Hrvatskoj, u: *Društvena istraživanja*, god. 2, br. 2-3 (4-5), Zagreb.

Popis stanovništva 1991., Narodnosni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima, Dokumentacija 881, RZSRH, Zagreb, 1992.

REHAK, D. (2000.); *Putevima pakla u 21. stoljeće: kroz srpske koncentracijske logore 1991...*, Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora, Zagreb.

ROGIĆ, I. (1993.): Vukovar '91. i hrvatski nacionalni identitet, u: *Društvena istraživanja*, god. 2, br. 2-3 (4-5), Zagreb.

STOCKINGER, T. (2004.): *Vukovar – grad koji je obranio Hrvatsku: jedan prikaz najsudbonosnije bitke hrvatske povijesti*, Mato Lovrak, Zagreb.

Stjepan Sučić
Dražen Živić
**Značenje Vukovarske
bitke u stvaranju
i obrani hrvatske
države**

- ŠAKIĆ, V. (1993.): Opći okvir proučavanja srpske agresije na Hrvatsku 1991..., u: *Društvena istraživanja*, god. 2, br. 2-3 (4-5), Zagreb.
- ŠAKIĆ, V. (2000.): Što je načelo Vukovar, u: *Vukovar '91. – značenje, vrednote, identitet*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb.
- TARLE, M. (1993.): Geneza velikosrpske imperijalne misli, III., Demografski i vjerski odnosi Hrvata i Srba u Hrvatskoj, u: *Hrvatska revija*, 2-3 (170-171), Zagreb.
- TOMAC, Z. (1999.): *Zločin bez kazne*, Matrix Croatia Trst, Zagreb.
- WERTHEIMER-BALETIĆ, A. (1993.): *Stanovništvo Vukovara i vukovarskog kraja*, Biblioteka Posebna izdanja, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
- ŽIVIĆ, D. (2001.): Rat protiv Hrvatske – korijeni, uzroci i posljedice, u: *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, br. 18 za 2000., Ogranak Matice hrvatske Vinkovci, Vinkovci.
- ŽIVIĆ, D. (2006.a.): Demografske posljedice srbjanske oružane agresije na Vukovar, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, god. CXXXIV., br. 11-12, Đakovo.
- ŽIVIĆ, D. (2006.): *Stanovništvo Vukovarsko-srijemske županije*, Biblioteka Studije, Knjiga 11, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Ogranak Matice hrvatske Vukovar, Zagreb – Vukovar.
- ŽULJIĆ, S. (1997.): *Srpski etnos i velikosrpstvo*, AGM, Zagreb.